

Пізнавально –розважальна гра «**Козацькому роду – нема переводу!**».

Мета:

- узагальнити, конкретизувати знання учнів з історії; сприяти глибшому засвоєнню конкретного історичного матеріалу, активізувати пізнавальні інтереси учнів;
- розвивати уважність, кмітливість, вміння логічно мислити, лаконічно та аргументовано висловлювати свою думку;
- виховувати інтерес до історії та дух змагальності, почуття співпереживання за команду, відповідальність за власні дії в команді, доброзичливість, тактовність, повагу до культурних надбань людства, почуття національної самосвідомості та національної гідності.

Форма проведення: гра у формі історичного марафону.

Вік дітей: 8 кл.

Склад учасників: 2 команди по 8-10 учнів; журі; ведучий гри.

Епіграф: *Бо найкращі вояки –
Запорозькі козаки!
І не буде переводу
Українському народу
Доки із глибин сторіч
Долина козацький клич.*

ХІД ГРИ:

Формується дві команди по 8-10 осіб.

Команди займають свої ігрові місця (парти зі стільцями по колу). Ведучий роздає учасникам чисті аркуші паперу, ручки та маркери.

Ведучий: Шановні друзі! Сьогодні ми всі зібралися, щоб пограти у дуже цікаву гру, що має назву «Козацькому роду – нема переводу!».

**За Дніпровськими порогами,
За південними дорогами,
За степами за широкими
Наші прадіди жили.
Мали Січ козацьку сильну,
Цінували волю вільну,
Україну свою рідну.
Як зіницю берегли.**

Учасникам команд доведеться подолати нелегкий і насичений різними перешкодами шлях до перемоги. На вашій марафонській дистанції ви зустрінетеся з бар'єрами різного ступеня складності. Для подолання цих бар'єрів вам знадобиться не тільки знання з історії, а й ваше вміння злагоджено діяти в команді, швидкість, наполегливість і кмітливість. Але, перш ніж вийти на лінію «Старт» і ропочати забіг, давайте познайомимось з членами суддівської колегії, які будуть пильно стежити за усіма вашими кроками і справедливо визначать переможця.

Представлення членів журі.

I тур. Привітання команд. Назва (1 бал), девіз (2 бали), емблема (3 бали).

II тур. «Лицарський турнір». Конкурс капітанів.

Ведучий: Капітани сідають окремо і вирішують завдання. У той час проводиться наступний конкурс. Якщо капітани закінчать роботу над своїми завданнями раніше, то можуть допомагати команді у 3–му конкурсі. Бланки із відповідями віддаються капітанами членам журі для підбиття підсумків. За кожну правильну відповідь – 1 бал.

Капітану 1-ї команди:

1. 1550 р. король Сигізмунд II Август призначив Д. Вишневецького старостою... (черкаським).
2. Про кого йдеться?

- 1) «...Він був готовий краще загинути, ніж віддати свою віру». (Д. Вишневецький)
- 2) «... У нього прізвище, що походить від слова "сагайдак"». (П. Конашевич-Сагайдачний)
- 3) «...На власному досвіді переконався, що свавілля магнатів і панства Речі Посполитої не має меж». (Б. Хмельницький)
5. Хто очолив Кальницький (Вінницький) полк? (І. Богун)
6. Під час жовтоводської битви майбутній гетьман потрапив у татарський полон. (І. Виговський)

Капітану 2-ї команди:

1. Чому Дмитро Вишневецький замолоду залишив рідний дім? (Заради лицарської слави)
2. За легендою, султан Сулейман I, вражений винятковою мужністю, пообіцяв українському князеві свою милість. Кому саме? (Д. Вишневецькому)
3. Наприкінці XVI ст. рушив до Запоріжжя, де швидко завоював авторитет. Про якого гетьмана йдеться? (П. Конашевич-Сагайдачний)
4. Про кого йдеться: «Зросту він скоріше високого ніж середнього, широкої кістки і міцної статури...»? (Б. Хмельницький)
5. Кого дослідники вважають найбільш видатним після Б. Хмельницького стратегом Національно-визвольної війни? (І. Богун)
6. Про кого один із сучасників писав так: «Жоден полковник не знав, що думав Б. Хмельницький, — один лише...»? (І. Виговський)

III тур. Знавці козацької історії «Славні козаченьки».

(За хвилину кожна команда повинна набрати найбільшу кількість правильних відповідей. За кожну правильну відповідь — 1 бал.)

Запитання до першої команди

1. Слово „козак” у перекладі зі східних мов означає: *(вільна озброєна людина)*
2. Список козаків, узятих на королівську службу *(реєстр)*
3. Він побудував замок на острові Хортиця, заснував першу Запорізьку Січ *(Дмитро Вишневецький)*
4. Перша згадка про козаків *(1489)*
5. Найпопулярніший танець, що виник на Січі *(гопак)*
6. Символ влади військового писаря *(срібний каламар)*
7. Цей музичний інструмент використовували для скликання козаків на ради *(литаври)*
8. Найбільш відомий невільницький ринок у Криму *(Кафа)*
9. Друге ім'я Богдана Хмельницького *(Зиновій)*
10. Фортеця над Дніпром, збудована польським урядом *(Кодак)*
11. Суттєва речова визначальна ознака, показник влади *(атрибут)*
12. В перекладі з німецької мови слово „гетьман” означає *(старший, головний)*
13. Людина, яка гаряче любить свою Батьківщину *(патріот)*
14. У цей рік Хмельницького обрано гетьманом *(січень 1648)*
15. Містечко на Поділлі, поблизу якого польські війська у вересні 1648 року були вщент розбиті армією Богдана Хмельцького *(Пилипці)*
16. Військовий підрозділ, складова частина полку *(сотня)*
17. Прапороносець, людина, яка охороняла великий полковий і малий прапори *(хорунжий)*
18. Зброя, яку ставили на козацькій могилі *(спис)*
19. На козацькій печатці зображено *(козак з мушкетом на лівому плечі та шаблею при боці)*
20. Її вважали покровителькою та заступницею Січі та козаків *(Пресвята Богородиця Покрова)*

21. Ця українська дівчина стала дружиною турецького султана (*Настя Лісовська – Роксолана*)
22. Кому належала влада на Січі? (*Загальній козацькій раді*)

Запитання до другої команди

1. Людина, що очолювала збройний загін козаків (*отаман*)
2. Козацькі відзнаки, символи влади (*клейноди*)
3. У цей рік була заснована перша Запорізька Січ Дмитром Вишневецьким (1556)
4. Хлопчик-підліток, який потрапив на Січ з батьком або з якимось іншим родичем і оволодівав там військовим мистецтвом (*джура*)
5. Найоригінальніший і найпопулярніший серед козаків бойовий порядок (*табір*)
6. Символ гетьманської влади (*булава*)
7. Так українці називали поляків (*ляхи*)
8. Місто, біля якого козаки здобули першу перемогу над поляками (*Жовті Води*)
9. Так в історичних джерелах нерідко називали південні райони Київського та Брацлавського воєводств, що межували із землями Запорізької Січі (*Волость*)
10. Бойовий прапор у військових підрозділах українського козацтва (*корогва, хоругва*)
11. У цей рік почалась Національно-визвольна війна під проводом Хмельницького (*січень 1648р.*)
12. Військові частини, що складали козацьку армію (*полки*)
13. Столицею та гетьманською резиденцією за часів правління Хмельницького було місто (*Чигирин*)
14. Якого був стяг у Запорозької Січі? (*Малиновий*)
15. Героїня народної думи, яка, перебуваючи в турецькій неволі, врятувала полонених козаків (*Маруся Богуславка*)
16. Місто за Дністром, де було розбито турків у 1621 році (*Хотин*)
17. Центральне укріплення поселення козаків, де перебувала козацька влада (*Запорізька Січ*)
18. Як приймалися рішення на загальній козацькій раді козаками? (*Вигуками і підкиданням шапок*)
19. Гетьман реєстрових козаків, який неодноразово здійснював успішні походи у Крим і Туреччину (*Петро Сагайдачний*)
20. Ім'я козака, який втілював народне уявлення про героїв (*козак Мамай*)
21. У цей рік Кодацька фортеця була зруйнована козаками на чолі з Іваном Сулимою (1635)
22. Як називалися козацькі човни? (*Чайки*)

IV тур. Конкурс «Заморочки із бочки».

(*Упізнай історичну особу або подію за описом*) (За кожну правильну відповідь – 2 бали).

1. Якому гетьману дав таку характеристику венеціанський дипломат А.Віміні: „Зросту він швидше високого, ніж середнього, широкої кості й міцної будови, його мова й спосіб правління показують, що він наділений зрілим судженням і проникливим розумом, у поведженні він м'який і простий, чим викликає до себе любов вояків, але з другого боку, підтримує „серед них дисципліну суворими стягненнями”. (*Богдан Хмельницький*)
2. Крилатий виріз. Купці везли товар на ринок. Раптом зламалося колесо воза, і все, що було на ньому, впало на землю. Купці розвели руками і з сумом вигукнули: «...» (« *Що звозу упало, те пропало*». Ця приказка виникла в Середні віки, коли земля й усе, що знаходилося на ній, належало феодалові. Якщо падав товар з воза, він безповоротно ставав власністю володаря землі.)
3. Деякі діячі залишили помітний слід в історії, за це вони одержали незвичайні імена. Ваша задача назвати історичного діяча, якого стосується дане прізвище, і з'ясувати, за що він його дістав.

Батько історії

(Геродот. Давньогрецький учений, історик. Багато подорожував. Його праці містять великий географічний, етнографічний та історичний матеріал)

4. У кожного народу є свої свята, але серед них завжди є найголовніше. Яке свято було найголовнішим для нашого народу?

(Великдень, або Свята Пасха)

5. Про яку подію йдеться у поемі Т. Г. Шевченка «Тарасова ніч»?

Обізвався Тарас Трясило

Віру рятувати

Та й дав ляхам знати!

Обізвався пан Трясило:

«А й годі журиться!

А ходім лиш, пани-брати

З поляками битися!»

(15 травня 1630р. — повстання Тараса Федоровича)

6. Хто ця легендарна історична особа, оспівана народом?

...Цар турецький к ньому присилає,

Байдю к собі підмовляє:

«Ой ти, Байдо, та славнесенький,

Будь мені лицар та вірнесенький,

Візьми в мене царівночку,

Будеш паном на всю Вкраїночку».

(Дмитро Байда-Вишневецький)

7. Крилатий виріз

За давніх часів, коли основна маса населення, будучи неписьменною, не могла робити пам'ятних записів, багато князівських і боярських слуг, що вели облік того, що надійшло від населення панові, носили при собі спеціальні дощечки, на яких робили всілякі замітки — зарубки. Назва цих дощечок і стала складовою частиною виразу. Вживається в значенні «дуже міцно запам'ятати».

(«Зарубати на носі»)

8. Крилатий виріз

Прохач у царській Росії, коли звертався в установу або суд, то робив підношення для прискорення розгляду справ. Якщо його «подарунок» не приймали, то він ішов зі своїм підношенням назад. Означає «піти ні з чим, нічого не домогтися».

(«Залишитися з носом»)

9. Кому належать наступний афоризм?

«Хто до нас з мечем прийде — від меча і загине».

(Так сказав Олександр Невський, довідавшись, що наступає ворог. Це перефразування євангельського вислову: «Ті, хто взяли меча, з мечем загинуть».)

10. Про якого гетьмана йде мова у вірші Саковича, якій було надруковано в друкарні Києвсько-Печерської лаври.

На безсмертну заслужив славу, наш гетьмане!

Ні, вона у забутті, певно, не постане;

Поки Дністер і Дніпро многорибні плинуть.

Поти справи всі твої славно будуть линути.

Не впадеш у глибину безличну,

Не загинеш у літах — маєш славу вічну!

(Петро Конашевич - Сагайдачний).

V тур. «Гонка за лідером». Хто швидше доповнить прислів'я (За кожну правильну відповідь — 1 бал).

1. За рідний край ... (і життя віддай).

2. Або перемогу добути, ... (або вдома не бути).
3. Кров не водиця, ... (проливати не годиться).
4. До булави треба ... (голови).
5. Де козак, ... (там і слава).
6. Степ та воля — ... (козацька доля)
7. Козацькому роду ... (нема переводу).
8. Береженого Бог береже, а козака ... (шабля стереже).
9. Хочеш спокою — ... (готуйся до бою).
10. Терпи, козаче, ... (отаманом будеш).
11. Коли стелиться доріжка, козакові... (не до ліжка.)
12. Хліб та вода — ... (козацька їда.)
13. Що нам холод,... (коли козак молод!)
14. Хто любить піч, ... (тому ворог Січ).
15. Коли навколо вороги - то не життя, ... (честь бережи)

VI тур. Конкурс «Портретна галерея». Кожна команда повинна відповісти, хто зображений на вказаних портретах. (За кожную правильну відповідь – 5 балів).

1. **Зиновій-Богдан Хмельницький**
2. **Іван Мазепа**
3. **Петро Дорошенко**
4. **Іван Виговський**

VII тур. Таємничий ящик. (За кожную правильну відповідь – 5 балів).

У нашому таємничому ящику лежать три “яблука”. Перше “яблуко” було завезено до Росії у XVII ст. із Голландії за наказом Петра I, а в Голландію потрапило з Америки. Його називали “земляне” або “чортове яблуко”. Друге яблуко було завезене з Південної Америки. Французи та італійці називали його “яблуком кохання”, “золотим яблуком”. Перша згадка про це “яблуко” в Росії датована 1718 роком. У цей час його вирощували тільки в приватному ботанічному саду. Третє “яблуко” – китайське, батьківщина його – Південно-Східна Азія. Воно так і називається “китайське яблуко”. Назвіть яблука, що лежать у червоному ящику. (1– картопля, 2 – помідор, 3 – апельсин)

VIII тур. «Козацьке мистецтво». Необхідно по одному учаснику від команди. Учасники отримують завдання, із зав’язаними очима намалювати коня. Той, хто ближче до дійсності, отримує 2 бали, інший – 1 бал.

IX тур. «Козацька спритність».

Як відомо, козаки завжди на Січі носили старий одяг, інколи заношуючи його до дірок, але самі його прали, підшивали, латали. Ми зараз в’яси́мо, чи є спритними у цій справі

два представники наших команд. По одному учаснику від команди. Вони повинні якомога швидше зшити порвану тканину. Хто швидше і якісніше – 2 бали, хто буде більш повільним – 1 бал.

Ведучий.

Ось і закінчилося свято,
Хотілося б вам усім побажати
Добра і злагоди, й краси,
Щоб для України ви росли.

Хай вам щастить завжди й у всьому,
Не піддавайте серце злому.
Хай Бог нам усім допомагає
І рідний край оберігає !

Звучить музика «Козацький марш».

Підведення підсумків турніру та нагородження переможців